

gyűlés mindkét háza, az alvidék egész főnemessége. Haynald Lajos kalocsai érsek vezetése alatt az alvidék főpapsága. A közös hadsereg és a magyar királyi honvédség s a főváros és az alvidék összes törvényhatóságai, szóval oly fénnel és pompával fogadtatott az akkor még ötvenhárom éves daliás király, amelyet a fejedelemből 1857-ben a fővárosba érkezése óta az ország nem látott. Valósággal tüntetett királyával élén a magyar állam diszével, egységével és hatalmával a felbujtott nemzetiségek ellen. Három napig az ország középpontja Szeged volt.

Csak fokozódott a nép öröme, midőn öfelsége a törvényhatóság tagjainak Pálffy polgármester által tolmácsolt üdvözlétére a következő mély, fejedelmi bölesességtől s jóindulattól áthatott választ adta:

„Örömmel jöttem Szegedre, hogy személyesen meggyőződjem a kérelmetlen elem által oly gyászosan sujtott város ujáteremtésének eddigi eredményéről. Bizva az istenben, támogatva az egész ország szeretetteljes részvéte, valamint kitartó munkásság által sikerült e város lakosságának egy új s mint részben már a mai napon is láthatni alkalmam volt, ott fényes otthont teremteni, amely e helyen ismét jogosítani fogja, hogy az ország második városának neveztessek.

— Meg vagyok győződve, hogy Szeged népessége nemcsak most, de a legkésőbb utódokig is hálás kegyelettel fog megemlékezni azokról, akik a megpróbáltatás nehéz napjaiban, az ország határain túlról is oly ritka áldozatkészséggel siettek szomorú sorsát enyhíteni s hogy az eddig elért eredményt nemcsak gondosan megőrzendik, hanem a cél teljes elérésére ezentúl is lankadatlan munkássággal fog törekedni.

— Igyekezzenek különösen önök, kikre a lakosság érdekeinek megővését bízta, ezen bizalmi feladatnak a megvetett alapon, a megújított jövedelmi források föntartása és gondos kezelése által s egyáltalában oly módon megfelelni, hogy a népesség az új otthonban boldog is legyen és eddigi fáradozásainak gyümölcsét teljes megelégedéssel élvezhesse.

— Nagy érdeklődéssel fogom ittlétem alatt új berendezésüket és intézményeiket meg szemlélteni s további igyekezetüket is mindenkor éber figyelemmel kísérni. Legyenek meggyőződve változatlan kegyelmemről s bizzunk az isteni gondviselésben, hogy e szép várost mindenkor hathatós oltalma alá veendő.

Szeged három napig tartó fejedelmi ünnepek közepette fényárban uszott, egyszerűen boldog volt; de legboldogabb volt az alsótanyai népe, midőn megtudta, hogy október 16-án a délelőtti órákban a magyar király kíséretével együtt közéjük kiszáll s az ástothalmi iskolát és az egy év előtt felállított erdőőri szakiskolát meglátogatja.

Az alsótanyai nép kellemes izgatottságba jött; örömmámorban uszott. A házakat mindenfelé meszelték, az udvart csinosították, a ruhák megújultak, az egész alsótanyán a király bekövetkező látogatása volt a beszéd tárgya; mindenki jó időért imádkozott.

En akkor városi főügyész és a községi iskolaszéknek elég buzgó tagja voltam. E minőségemben fölkerít Kállay Albert utján Tisza Lajos, hogy már előző nap menjek ki az öreg Tóth János dr. piarista atyával, a községi iskolák akkori nagyérdemű felügyelőjével és egyébként is a tanyai iskoláztatás örökérdemű megalapítójával a helyszínére és gondoskodjam arról, hogy a fogadtatás kellő módon előkészítettessék és semmi abnormitás elő ne forduljon.

Október 15-én a déli órákban, az akkor már előregedett Tóth János felügyelővel ki is szálltunk az ástothalmi iskolához, ahol akkor tanító Géczy Károly volt, ki most — ha jól tudom — Madarásztón oktatja a fiatal-
ságot.

II.

Délután két óra tájban érkezünk meg az ástothalmi iskolához. Az iskolaépület akkor már teljes díszben állt. A bejáráshoz vezető ut díszkapuval ellátva, az épület fellobogózáva, az egész környék feltisztítva s mindenütt galyakkal díszítve. A tanuló ifjúságot együtt találtuk; alig hiányzott közülük valaki. A kellemes izgatottság és öröm oly nagy volt a kis nebulók között, még a beteg is felkelt ágyából, csak hogy láthassa a királyt. A környékbeli lakosság is már délután örömtől sugárzó szemekkel gyülekezett az iskola tájékán s kedélyes beszélgetés között nézte a folyamatban levő díszítési munkát s reménykedve tárgyalta a másnapi eseményeket.

Mi, tudniillik én, Tóth János dr. és Géczy tanító bementünk az iskolaterembe és figyelemtettük a gyereksereget a holnap nap jelentőségére. Nem nagyon kellett ezt nekik magyarázni: a tanító ur és a tanítóné nagysága erre őket már kioktatta; de kioktatták őket otthon a királyt váró szülők is. Fontosabb kérdés volt ennél az, hogy amikor a király belép, háromszor egymásután egy-egy ütemben kell éljent kiáltani.

Megpróbáltuk, megy-e ez? — Nem ment. Újra megpróbáltuk, ismét nem ment. A nebulók hangja oly egyenetlenül ropogott, mint a rosszul sikerült díszlövés. A dolgon segíteni kellett. Megtettem magamat királynak s az iskolaterembe hol bementem, hol kijöttem. Bemenetelemlor kellett elhangzania az együttes hármass „éljen”-nek. Hogy egy órai ki-bejárásba került, míg teljes eredményt konstatálhattunk, bizonyos; de hogy én ennyire megéljenem sose leszek, az is bizonyos.

Tulesvén ezen a nehéz kérdésen, egy másik még nehezebb kérdés toltul előtérbe. Ez az volt, hogy az apró fiutanolók közül ki szavalja el öfelségének azon üdvözlő verset, melyet ez alkalomra Tóth János hódolattal dagadó irányban költött. A fiuk közül ötven tanultak be; ezek között kellett kiválasztani a legjobb és legbátrabb szavalót. En, Tóth János és Géczy tanító hármass bizottsággá alakultunk és e bizottság előtt mind az ötnek próbát kellett tennie. Mind az öt csufosan elbukott. Az egyiknek ruhája nem volt megfelelő, a másiknak a hangja nem volt eléggé ércecs, a harmadiknak hangja teljesen tompa volt, mert épen foghullajtásban volt szegényke s előfogai teljesen hiányzottak, a negyedik szavalás közben már a hármass bizottság előtt elkezdett sírni, az ötödik pedig egyik lábára biccentett, mi a katonaviselt király előtt még ily ünnepélyes alkalomkor is nagy defektus számba mehet vala. A próbatétel e sajnos eredménye fölött a hármass bizottság nagy zavarba jött.

Mi az isten csudáját csináljunk a poémával, mikor azt a természettudós Tóth János nagy izzadás között már megcsinálta, a szegedi újságok azt programként ki is szerkesztették; az is meglehet, hogy arról az állami gondoktól Szegeden megszabadult s apróságokkal is bizonyára törődő király is tudomást vett, sőt talán a válasza készül is! Sokáig tanakodtunk e fölött. En azt mondtam, hogy hagyjuk el az egészet, de ez ellen Tóth János korát meghazudtoló erélyességgel tiltakozott. Ő fizikus, poetikával soha nem foglalkozott. Ez neki az első kötött beszédben irt ópusa; nagynehezen, éjeket átvirrasztva sikerült neki e négy alekszandrinos strófákat összehozni; ő azt sutba dobni nem engedte, ő nem bánja, szavalja el akárki, dehát az a király előtt el legyen szavalva! Fölvettem az eszmét, nem lenne-e kellemesebb a még akkor fiatalos királynak, ha a verset a szép tanítóné szavalná el, aki mindjárt tapsolva vállalkozott is erre; de ezen terv elé az üdvözlővers tartalmának gyermekszájba való volta, elvi nehézséget görditett. Ugy kezdődött a vers: „Kis gyermekajkról hála zeng feléd, oh nagy király.” A tanítóné szája kicsi is volt, ő maga is fiatal volt, de hát gyermek mégsem volt. Ez a terv tehát vakot vetett. Kinos zavarban volt a hármass bi-

zottság, melyből azonban boldog emlékü Sári Mátyás zabosfai tanító csakhamar kirántott bennünket. Félve odasomfordált hozzám és megsugta, hogy van neki egy hasonló iskolás fia, aki véletlenül itt is van, aki a verset egészen jól tudja is s bátran el is szavalja. Nagy kő esett le a hármass bizottság lelkéről. De hát itt is nehézségek támadtak. Hisz mi úgy szerettük volna, ha öfelségét a tanyán parasztyerek üdvözlő, hadd lássa a művelődés előhaladását. Azután — ezt Géczy bizottsági tag hangsúlyozta — nem ütközik-e az alsótanyai területiális jogba, ha az ástothalmi iskolánál zabosfai gyerek szaval. Sokáig hánytuk vetettük a dolgot, míg végre oda delibéráltuk, hogy a királyt a költeménnyel csakugyan — a próbát időközben jelesen kiállotta — kis Sári üdvözlő, azonban parasztyerek ruhába öltözve. Szóval: szeliden becsapjuk a királyt! Így is lön.

Másnap azután már reggeli nyolc órakor együtt volt az egész tanulócsereg tisztára megmosdva, megfésülködve, ünnepi ruhában, örömtől tündöklő szemekkel. Ugyanigy seregelték az iskola köré az alsótanyai nép ezrei, a felsótanyákról is igen sokan, Röske és Szentmihálytelek összes lakossága, feszült várakozással nézve a király érkezése elé. Délelőtt 9 órakor azután megérkezett a király Tisza Kálmánnal, Tisza Lajossal, Orczy Bélával, Jókai Mórral, egész udvari kíséretével s a városi hatósággal. Egétverő éljenzés fogadta öfelségét, ki a hintóból kiszállva, a néptömeg által tiszteletteljesen képezett sorfalon keresztül az iskolaépület ajtajához ért, ahol a hármass bizottság fogadta őt. Tóth János, mint az iskolák felügyelője rövid szavakkal, hódolattaljesen üdvözlötte a királyt, mire öfelsége kíséretével és a beférők tömegével a tanterembe vonult.

Itt azonban apró kalamitások merültek föl.

A kis Sári a király szemébe nézve harsány hangon, bátran elmondotta szavaltát, mire a király mosolyogva lehajolt hozzá s arcát megsimogatva azt mondotta: „Nagyon szép volt, bátor, intelligens gyerek, jó katona lesz belőle”, mire az öreg loyális Tóth János sietve odasugott a királynak: „Felséges uram, hisz a zabosfai tanító fia”. Hát erre nekem nagyon melegem lett. Hát azért öltöztettük mi parasztyerek ruhába, hogy az öreg szelid fondorlatunkat elárulja! A király végignézett a gyerek ruháján, azután jószágosan reám mosolygott. Mintha azt akarta volna mondani: hát alsótanyán is hamis a hármass bizottság! Ez volt az első kalamitás.

A második kalamitás pedig az volt, hogy mikor az olvasásra került a sor és felhívta Buborék Szilvesztert, hogy hát fiam olvass szépen öfelsége előtt, Buborék Szilveszter alsótanyai rövidséggel és határozottsággal odavágta: „ha volna könyvem”. Hát erre azután megint melegünk lett; a király és kísérete pedig megint jószágosan mosolygott. Egyébként minden rendben ment.

A király az iskolateremben csak pár percig időzött. A gyerekeket szorgalomra és engedelmességre intve, eltávozott. Ekkor azután oly jelenet következett, mely már nem kalamitás számba ment, hanem annyira lélekemelő volt, hogy valóban ércecs van megörökítve az alsótanyai történetében.

Amint a király az iskolaépületet elhagyta s az örömrivalgó néptömeg szűk sorfala között hintájához sietett, elébe állt az atléta természetű Pálffy Antal domaszéki kapitány — ki-ről máskor még beszélek — s a kíséret nagy megdöbbenésére, programon kívül, a szó szoros értelmében megállítja a királyt. Mitsem törődve a kíséret elképedésével, beszédet intéz hozzá, melyben ékesen körülírt mondatokban megköszöni az alsótanyai nép nevében, hogy meglátogatta e népet saját otthonában, „ahol király még sohasem járt”, kéri öfelségét, engedje meg, hogy azon helyet, „a hol most szent személye áll” az alsótanyai nép emlékoszloppal örökíthesse meg. A jelenet oly fenséges és bensőséges volt, hogy sokak szemei könnybe lábadtak. Öfelsége az